

Взаємозв'язки між тероризмом та організованою злочинністю у сучасних умовах

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
e-mail: usama_9_11@ukr.net

Анотація. У статті розглянуті актуальні питання взаємозв'язків тероризму і організованої злочинності. Показані основні форми їх взаємодії в сучасних умовах. Виділені основні етапи процесу зближення організованої злочинності та терористичних організацій.

Ключові слова: терористичні організації, організована злочинність, наркотероризм.

Вступ

Глобалізація соціальних та економічних процесів породила і глобалізацію злочинності, зробила її транснаціональною, вона досягла безпрецедентних масштабів. Сучасні технології дали потужний поштовх не тільки законній торгівлі, але й злочинній діяльності, сучасна банківська справа полегшила здійснення міжнародних злочинних угод, революція в області електроніки надала злочинним організаціям доступ до нових коштів, посилення міграції й утворення етнічних діаспор створюють умови для поповнення рядів транснаціональних злочинних та терористичних організацій. Слід зазначити, що в умовах загострення фінансово-економічної кризи завжди відбувається зростання масштабів організованої злочинності. Сучасна злочинність, якій властиві професіоналізм, організовані форми і транснаціональний характер, становить небезпеку не лише національним інтересам окремої держави, а й усьому світовому співтовариству. Особливе занепокоєння викликає те, що транснаціональні злочинні угруповання все більше зближуються з терористичними організаціями.

Результати і обговорення

Глобалізація, що значно поширилася після падіння «залізної завіси» принесла розвиток багатьох сфер соціального життя. Розвиток позитивних цінностей суспільства означав і розвиток негативних теж. Після того практично чітка межа між терористичними організаціями та організованими злочинними угрупованнями почала повільно, але впевнено розмиватися. В результаті цього з'явилося багато гібридів. У вересні 2003 р. Рада Безпеки ООН відмітила у своїй резолюції №1373 «тісний зв'язок між міжнародним тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, відмиванням грошей, нелегальною торгівлею зброєю та нелегальним обігом ядерних, хімічних, біологічних та інших потенційно смертельних матеріалів» [1]. Інтернаціональний тероризм охоплює дві тенденції: тенденцію до виходу тероризму як виду злочинної діяльності за межі національних кордонів; тенденцію до встановлення й зміцнення зв'язків між злочинними і терористичними організаціями. При цьому слід зазначити, що основний інтерес міжнародного тероризму зосереджений на територіальних конфліктах, у ході яких він ставить під свій контроль значні території [2]. Повстанці та незаконні збройні групи повинні отримувати засоби до існування із регіонів, що вони контролюють, і ці нестабільні території часто вже обплутані наркоторгівлею. Тим не менш наркоторгівля не є єдиним видом організованої злочинної діяльності, що може підтримувати повстанські та незаконні збройні групи на плаву. Як показує приклад ДР Конго, повстанці можуть збирати і транспортувати природні ресурси, що присутні на територіях, які вони контролюють (рис. 1). Організована злочинність може стати навіть більш важливою, коли повстанці отримують виключний контроль над частиною країни. Створені таким чином псевдо-держави не мають міжнародної відповідальності і, особливо коли вони мають стратегічне розміщення, часто стають транспортними та торговими центрами для усіх видів нелегальних товарів та послуг. Вони продовжують представляти загрозу для національної та міжнародної безпеки, надаючи безпечний притулок для міжнародних втікачів, включаючи терористів [3; 13-15].

Незважаючи на те, що злочинні угруповання найчастіше вдаються до застосування тактики терору та вступають у вигідні для них союзи з терористами, цілком очевидно, що мета цих угруповань не в повній мірі збігається з цілями терористів. Найчастіше лідери злочинних організацій вдаються до терору для того, щоб створити більш сприятливі умови для діяльності своїх злочинних підприємств. Їхні дії нерідко спрямовані проти конкретної політики держави у сфері забезпечення законності, проведення відповідних економічних та соціальних реформ тощо [2]. Таким чином, насильство, терор і корупція є тактикою, що використовується організованими злочинними угрупованнями з метою самозахисту, урегулювання суперечок й просування незаконної підприємницької діяльності.

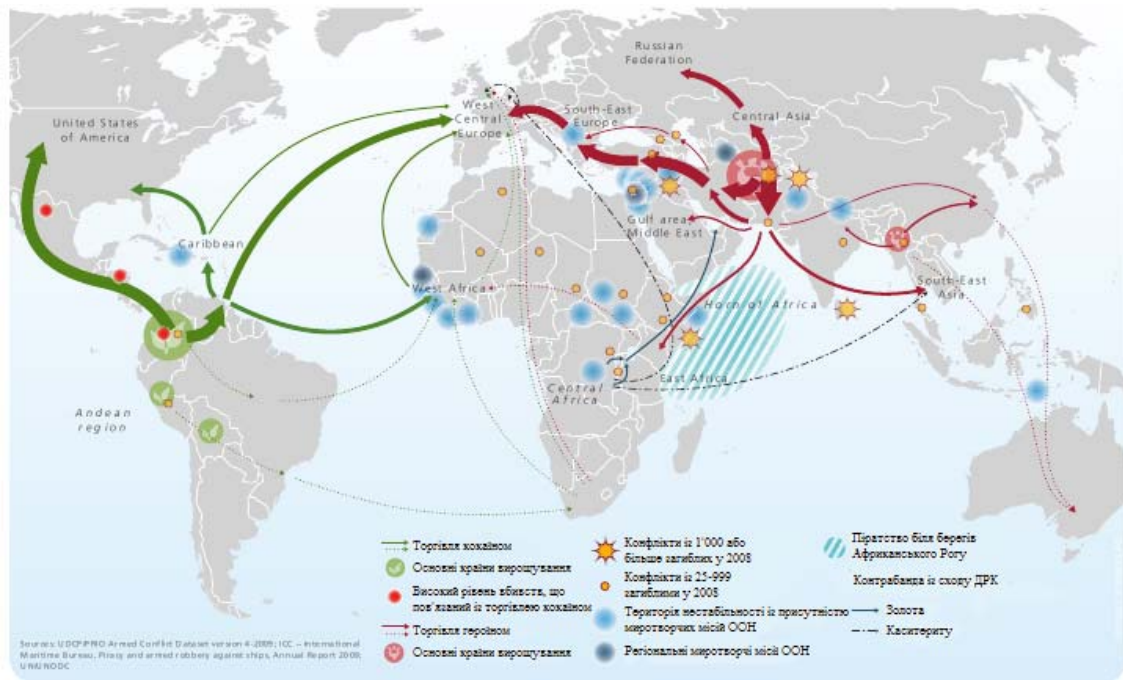

Рис.1. Злочинність та нестабільні регіони [4; iv]

Загибель безневинних жертв не є їхньою самоціллю, вона є лише частиною реалізації їхнього задуму по усуненню конкурента, створенню атмосфери страху [5, 11-12]. Щодо терористичних груп, то вони переслідують суто політичні цілі, які найчастіше спрямовані на зміну тієї чи іншої політики у різних сферах життєдіяльності як на рівні держави, так і на міжнародному рівні. У злочинній діяльності, наприклад, у торгівлі наркотиками або зброєю, терористичні групи беруть участь, як правило, з метою добування засобів, необхідних їм для більш ефективного виконання їхніх політичних завдань. При тому, що засоби і мета злочинних і терористичних організацій зовсім різні, у той же час в останні роки усе більше проявляється тенденція до їхнього злиття. Берест Г.С. вважає, що однією з ознак цієї тенденції є пряме використання злочинними організаціями тактики терору. Деякі транснаціональні злочинні організації, наприклад, італійська мафія або колумбійські картелі, використовували тактику терористичних актів, спрямовану проти держави та її представників, намагаючись перешкодити розслідуванням, ліквідувати активних працівників правоохоронних органів, примусити суддів до винесення більш м'яких вироків, перешкодити введенню або продовженню політики уряду в боротьбі з ними, а також створити обстановку, що була б більш сприятливою для продовження їхньої злочинної діяльності. Другою ознакою цієї тенденції є готовність злочинних організацій встановлювати прямі зв'язки з тими групами, які використовують тактику масового насильства в політичних цілях. Так, наприклад, торговці наркотиками в Перу не мали іншого вибору, крім як встановити стосунки з терористичною організацією "Сендеро луміносо" ("Сяючий шлях"), члени якої забезпечували захист тих, хто вирощує коку, і торговців наркотиками в обмін на частину доходів, одержуваних від торгівлі наркотиками, що дозволило фінансувати її кампанію по скинненню уряду. Фактично, цей зв'язок являє собою "ділові взаємини, у яких кожна сторона використовує іншу для досягнення своїх власних цілей" [2].

Фінансування тероризму. Фінансові засоби (оскільки вони проявляються в обмеженнях бюджету групи) впливають на закономірності терористичної діяльності. Загалом, фінансові кошти можуть бути спрямовані на два види діяльності: (I) агресивні дії (теракти) і (II) інші оперативні (також оборонні) дії (напр. таємний зв'язок) [6, 7]. Фінансові витрати на проведення навіть великих терактів є порівняно невеликими у абсолютному вираженні (напр. вибухи біля посольств США у Кенії та Танзанії (1998) коштували \$30-70 тис.; теракти 11 вересня у Нью-Йорку та Вашингтоні (2001) – \$400-600 тис.; теракти 11 березня у Мадриді (2004) – \$15-80 тис.). Поряд із (відносно) невеликою вартістю здійснення терактів, діяльність та утримання терористичної організації у середньо- та довгостроковій перспективі потребує суттєвих фінансових ресурсів. Супутні (оперативні) витрати можуть включати, наприклад, роботу секретних систем зв'язку та навчальних таборів, процес вербування, «заробітну плату» для активних членів групи та виплати сім'ям шахідів або підтримки сплячих осередків. Оцінити ці оперативні (фіксовані) витрати терористичної групи важко. Шнайдер (2009, 2010) оцінює фінансові потоки ісламських терористичних груп у \$5-50 млн. на рік. Для прикладу він оцінює щорічний бюджет Аль-Каїди у 2001-2004 рр. у приблизно \$20 - 50 млн. Основними формами фінансування тероризму є: (i) державне фінансування (державами-спонсорами тероризму), (ii) фінансування за рахунок законних засобів (напр. від законного бізнесу, благодійних організацій, підтримки діаспори тощо), та (iii)

фінансування за рахунок незаконних засобів, які, як правило, включають відкрито злочинну діяльність (напр. пограбування банків, наркаторгівля, викрадення людей, вимагання) [6, 8-9].

З огляду на вищесказане, більш детально зупинимося на останньому способі фінансування терористичної діяльності. Не всі терористичні угруповання можуть покласти на державну або приватну підтримку для фінансування своєї діяльності або здатні вести свій законний бізнес (який міг би, по суті, серйозно підірвати їх таємність). Тому багато угруповань розраховують на злочинні засоби для отримання фінансових ресурсів, що, зазвичай, включають, серед іншого, пограбування банків, викрадення людей, виробництво та торгівля наркотиками, зброєю, діамантами тощо, вимагання та контрабанду. З одного боку, до обмеженої кількості видів злочинної діяльності (напр. пограбувань) звертаються ізольовані терористичні угруповання, які не мають (або втратили) внутрішню та / або міжнародну підтримку. Зокрема, відсутність громадської підтримки (і втрата підтримки з боку радянського блоку наприкінці холодної війни) може пояснити, чому західноєвропейські групи (наприклад, Фракції червоної армії (РАФ) у Німеччині) часто вдавалися до «звичайних» злочинів, щоб отримати фінансові ресурси (наприклад, «революційні» пограбування банків). З іншого боку, терористичні угруповання звертаються до фінансування незаконними засобами, коли вони здатні здійснювати деякий контроль над певною територією. Це відноситься не тільки до маленьких ізольованих груп, а й до великих, організованих груп із певною громадською підтримкою. Останні можуть розраховувати на широкий спектр злочинної діяльності для самофінансування. Наприклад, контроль над територією дозволяє здійснювати виробництво наркотиків, їх транспортування та інші форми контрабанди. Стверджується, що соціально-революційні та національно-визвольні рухи такі як колумбійська FARC, турецька Курдська робітничка партія та афганський Талібан використовують гроші від виробництва наркотиків та наркаторгівлі для фінансування своєї збройної боротьби. Зменшення державної підтримки тероризму спричинило зміни у фінансуванні тероризму. Зокрема, багато великих терористичних організацій (напр. Тимчасова IPA, Аль-Каїда, FARC), деякі із яких мають невелику приватну підтримку, все частіше звертаються до злочинної діяльності для самофінансування і щоб компенсувати зменшення державної допомоги. Шнайдер (2009, 2010) підрахував, що 10 - 15% щорічного бюджету Аль-Каїди отримується від «класичної» злочинної діяльності і 30-35% від наркаторгівлі. В якості іншого прикладу, Дішман (2001) вважає, що ФАРК міг заробляти \$100-500 млн. від пов'язаної з наркотиками злочинної діяльності (наприклад, виробництво наркотиків, незаконний обіг наркотиків) в 1990-х і початку 2000-х років [6, 9-11].

Наркотероризм. У 1980-х політичні прагнення партизанів в Латинській Америці отримали назву «наркотероризм». Спочатку цей термін використовувався для пояснення використання терористичної діяльності наркаторговцями у Перу та Колумбії. Сьогодні він використовується для означення використання прибутку від торгівлі наркотиками для фінансування терористичної діяльності [1]. Не існує жодного іншого товару, законного чи ні, який би краще генерував надзвичайно високі і швидкі прибутки. Незаконні наркотики дешеві у виробництві, але вони повертаються величезними сумами грошей і користуються попитом майже усюди. Згідно із оцінкою Служби з питань міжнародної торгівлі наркотиками Держдепу США, виробництво 1 кг кокаїну коштує близько \$3 000. Гуртова ціна цього кілограму становить близько \$20 000. Виробництво кокаїну відбувається стільки, скільки ростуть листя, а в Колумбії, Перу і, особливо, у Болівії, вони ростуть швидко. Опіум можна вирощувати два рази на рік в Азії і на Близькому Сході і принаймні три-чотири рази в Мексиці і Колумбії завдяки тропічному клімату. Виробництво героїну більш дороге ніж виробництво кокаїну. Виробництво 1 кг героїну коштує близько \$4 000-5 000. Гуртова ціна цього кілограму становить \$250 000-300 000. Наркотики поставляються тільки після того як гроші за них виплачується в повному обсязі. Втрата наркотиків при транспортуванні не впливає на дилерів, тому що вони вже оплачені. В основному, нарко-синдикати утримують 80% доходів [7, 392]. У цілому за останні роки все більша кількість терористичних і екстремістських угруповань різної орієнтації (ультраправі, ультраліві, націоналістичні, сепаратистські та ін.) вдаються до участі в наркобізнесі для фінансування своєї діяльності. Форми цієї участі можуть бути різними: вирощування наркомістких рослин, виробництво й (або) контрабанда наркотиків, охорона плантацій з наркокультурами, виконання доручень наркодільців по усуненню конкурентів або осіб, запідозрених у співробітництві з правоохоронними органами [2]. Більшість основних міжнародних злочинних організацій займаються наркаторгівлею. Крім південноамериканських картелів та організацій у Азії, основними є російська мафія, нігерійці, китайські тріади, мексиканські банди, а також італійська та американська мафії [7, 395].

Латинська Америка. Країни Латинської Америки є найкращими прикладами територій, що зазнають негативного впливу наркотероризму. Вони є областями вирощування та важливими частинами ланцюгу постачання кокаїну та героїну. А також вони «вирощують» велику кількість повстанських, воєнізованих та терористичних груп [1]. Виробництво кокаїну в країнах Андського регіону у 2008 р. оцінювалось у 590 т, його оціночна вартість склала \$6,6 млрд. (прибутки колумбійських груп, вартість на міжнародному ринку складає \$88 млрд.). Ситуація у Колумбії погіршилась близько 2000 р., оскільки ліві партизанські групи FARC, ELN та праве напіввійськове формування AUC почали контролювати найбільші за історію території Колумбії, частково фінансуючись від грошей отриманих від продажу наркотиків. Покращення ситуації у 2000-2008 рр.

пов'язано із сильним зменшенням вирощування коки та відвоювання територій урядом. Починаючи з 2003 р. члени AUC були демобілізованими через процес амністії. Проте загроза не зникла і країна продовжує боротися за контроль над своєю територією. Основною загрозою безпеці Перу була діяльність маоїстської групи «Сендеро Луміносо». Лідер «Сендеро Луміносо» був заарештований в 1992 році і повстанське угруповання почало розпадатися, проте зв'язки з групами наркобізнесу, дозволили групі вижити. Ліві групи у Колумбії в основному збирають «податки» від вирощування коки на територіях, що знаходяться під їхнім контролем. FARC приймає участь у деякому виробництві та місцевій торгівлі у сусідні Венесуелу та Еквадор [4; 7-10]. У деяких регіонах FARC захищає лабораторії у джунглях та утримує злітно-посадочні смуги для літаків, які перевозять кокаїн з віддалених районів для декількох картелів. Вони платять готівкою або зброєю. За інформацією американських джерел ціни FARC для картелів складають: \$15,70 за 1 кг виробленого у лабораторії кокаїну, \$4 210 за 1 га маку, \$5 263 за міжнародний переліт, та \$2 631 за захист злітно-посадочних смуг [1]. З іншого боку, воєнізовані групи більшою мірою зосереджені на наданні послуг групам, що займаються незаконним перевезенням, і навіть займаються перевезеннями самостійно. На початку XXI ст. AUC отримували близько 70% від своїх загальних прибутків від наркоторгівлі (в основному від кокаїну). Міжнародний розмах AUC був більшим ніж у FARC, досягаючи Мексики та, у деяких випадках, США. Коли колумбійський уряд почав відвоювати втрачені території, кількість вбивств почала падати. Був відновлений контроль над важливими територіями, що контролювалися FARC, включаючи деякі території вирощування коки. Кількість осіб, завербованих у групи повстанців (без врахування AUC), в Колумбії зменшилась із 33 800 осіб у 2002 р. до 13 200 осіб у 2007 р. (рис. 2). Починаючи із 2003 р. уряд почав роззброювати 32-тисячні AUC. У результаті кількість вбивств у Колумбії зменшилася на близько 45% у 2002-2008 рр. до 16 000 осіб – найнижчого рівня за два десятиріччя.

Рис. 2. Площа вирощування коки та чисельність незаконних збройних угруповань (FARC та ELN) [4; 10]

Схожі тенденції протягом кількох останніх років спостерігалися в Перу. У зв'язку із істотним зменшенням обсягів вирощування коки у 1990-х, кількість терактів (в основному пов'язаних із «Сендеро Луміносо», що діє у головному в країні районі вирощування коки) різко знизилась (рис. 3).

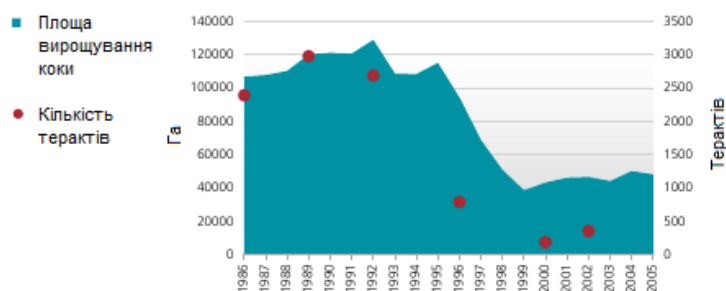

Рис. 3. Площа вирощування коки та кількість терактів у Перу, 1986-2005 [4; 11]

Не зважаючи на ці помітні досягнення, загроза не минула і озброєні угруповання не зникли. «Сяючий шлях» у Перу досі залишається активним і здійснює теракти, особливо після 2006 р. У Колумбії у 2008 р. незаконні збройні угруповання діяли у 79% муніципалітетів, де вирощується кока, в той час як там, де кока не вирощується, пропорція значно менша (27%). Є також ознаки того, що деякі з колишніх членів розформованих AUC реорганізували себе, щоб стати повноправними організаціями з торгівлі кокаїном. Із 31 700 осіб, які були членами різноманітних груп AUC у 2003 р., близько 4 800 осіб, можливо, стали членами нових напіввійськових / наркоторгових організацій.

Південно-Західна та Центральна Азія. Обсяги виробництва героїну у Афганістані оцінюються у 375 т, оціночна вартість якого у Афганістані складає \$2,5 млрд. (\$55 млрд. для світового ринку

афганського героїну). Як і у інших регіонах вирощування наркотиків та діяльності повстанців, гроші, отримані від наркотиків, використовуються для купівлі зброї, і таким чином консервують конфлікт. Але у Афганістані, де виробництво героїну представляє настільки велику частку валового виробництва, загроза наркоторгівлі є набагато глибшою. За оцінками Управління ООН з наркотиків і злочинності афганські наркоділки заробили \$1,9 млрд. від торгівлі опіатами в 2009 р., що еквівалентно 1/5 від «законного» ВВП. Ця цифра була ще вищою у попередні роки. За дослідженнями Управління ООН з наркотиків і злочинності 60% переказів грошей у Афганістані у 2006 р. були пов'язані із наркоторгівлею, в той час коли, за оцінками, 80-90% брокерів «хавали» (неформальна фінансово-розрахункова система на основі взаємозаліку вимог та зобов'язань між брокерами, що використовується на Середньому Сході, у Африці та Азії) у провінціях Кандагар та Гільменд були залучені у переказ грошей, отриманих від наркоторгівлі. Приблизно \$5-6 млрд. було переказано в та із Афганістану через сотні брокерських пунктів «хавали» по всій країні. Хоча опіум найвідоміший наркотик Афганістану, обсяги торгівлі гашишем у останні роки також зросли, і загальні обсяги його виробництва сьогодні можуть позмагатися із обсягами виробництва традиційного постачальника європейських країн, Марокко. У 2008 р. у провінції Кандагар за раз було затримано вражаючі 236,8 т гашишу, регіональна гуртова вартість якого складає \$400 млн. (найбільше затримання наркотиків у історії за чистим об'ємом). Повстанці контролюють або здійснюють тиск на приблизно половину території Афганістану. Між наркоторговцями та повстанцями у Афганістані спостерігається симбіоз, і більшість угруповань зацікавлені в продовженні нестабільності. Не випадково, що в 2009 році 99% всього опіуму, виробленого в Афганістані прийшли з семи провінцій на півдні і заході, де державний контроль був найслабшим. Наркоторговці зосереджують свою діяльність у регіонах, що контролюються Талібаном та іншими антиурядовими силами. Групи повстанців отримують доходи від збору «податків» на незаконну торгівлю. Опіум навіть використовується в якості валюти для закупівлі зброї, транспортних засобів та оплати робочої сили. Талібан отримує щонайменше \$125 млн. щороку від опійної економіки через збір «податків» на вирощування, виробництво і торгівлю. Загальна оціночна вартість опіатів, що перевозяться у Пакистан (переважно через Федерально-керовані племенні, що контролюються терористичним угрупованням «Техрік-і-Талібан Пакистан» та іншими групами, пов'язаними із Аль-Каїдою) складає \$1 млрд. на рік. У південному Таджикистані пористий кордон із Афганістаном перетинається наркоторговцями, а також бойовиками Ісламського руху Узбекистану та інших груп, пов'язаних з Аль-Каїдою. Орієнтовна вартість опіатів, що перевозяться через центральну Азію складає \$350-400 млн. і зростає рухаючись на північ в бік Росії [4; 27-31].

Важливим гравцем у контрабанді між Золотим півмісяцем (районом виробництва наркотиків, що включає Афганістан, Пакистан та Іран) та Балканським коридором до Європи є Курдська робітничка партія. Вона діє на курдській території поблизу кордонів Іраку, Ірану та Туреччини. Курдська робітничка партія (яка вважається терористичним угрупованням багатьма націями) є відповідальною за незаконний рух наркотиків, зброї, людей та іншої контрабанди із Близького Сходу через Туреччину та Грецію на Балкани і в Південну Європу. На відміну від деяких терористів, які звертаються до злочинної діяльності тільки, щоб підтримати свої мотиви, Курдська робоча партія займається тероризмом та організованою злочинністю у рівній мірі [8].

Південно-Східна Азія. Оціночний обсяг героїну, що перевозиться із М'янми переважно до Китаю та Таїланду у 2009 р. складав 330 т. Його орієнтовна вартість для фермерів та різноманітних угруповань у М'янмі складала \$360 млн., а у пункті призначення – \$3 млрд. У 1980-х до 1990-х М'янма, яка була найбільшим виробником героїну в світі і основним його постачальником до Північної Америки. Вона залишається важливим виробником для регіону. Виробництво опію в значній мірі зосереджені в штаті Шан – території країни, що знаходиться під найбільшим впливом повстанців. Насправді, зниження ролі М'янми на світовому ринку героїну прямо пов'язане із поразкою ключових груп повстанців. «Армія Монг Тай» сепаратистська група повстанців очолювана наркобароном Хун Са, була розбита у 1996 р. На той час вона контролювала 70% торгівлі героїном в районі «Золотого трикутника». Станом на 2008 р. М'янма виробляла лише 5% від світового виробництва опіуму, у порівнянні із 30% у 1998 р. Починаючи із пізніх 1990-х частково паралельно зі значним зниженням виробництва героїну, виробництво метамфетаміну в країні зросло, особливо в регіонах, де виробництво опію скоротилося. Територія, що контролюється Об'єднаною армією держави Ва (UWSA), найбільшим збройним угрупованням, є основною територією виробництва метамфетаміну, разом із територіями, що контролювалися Армією держави Шан – Південь (SSA-S), і територіями в межах етнічного китайського автономного регіону Коканг. У 2009 р. частини території штатів Шан та Кая контролювалися 16 різними збройними групами. Будучи ізольованими від інших джерел доходу, багато з повстанських груп звернулися до збору «податків» на виробництво наркотиків в якості основного джерела доходу. Крім того повідомлялося про збір «податків» із деревини, дорогоцінних каменів та інших товарів «чорного ринку», що проходять через підконтрольні їм території. Вживання багатьох із цих груп залежить від незаконного наркобізнесу. Продажі героїну є еквівалентними приблизно 1,3% «законного» ВВП М'янми. Це значно менше ніж в Афганістані. Таким чином, хоча продажі наркотиків дозволяють повстанським силам залишатися мобілізованими, країна в цілому не залежить від них. Якщо повстанським силам потрібно буде знову стати активними, вони можуть дуже швидко збільшити

свої доходи наркотиків. Фермери в регіоні мають ноу-хау, щоб негайно розширити виробництво, якщо це необхідно. Групи повстанців можуть також почати більш активно приймати участь у міжнародній наркоторгівлі, як це зробила «Армія Монг Тай» Хун Са. Але для отримання прибутків потрібен вихід на іноземні ринки споживання, багато з яких знаходяться у іншому кінці світу [4; 39-42]

Південно-Східна Європа. Оціночний обсяг героїну, що перевозиться через Південно-східну Європу складає 80 т, його вартість на місці не відома, але у пункті призначення (Західна Європа) вона складає орієнтовно \$20 млрд. [4; 33]. Наркотероризм на Балканах виник на початку конфліктів. Основними гравцями на Балканах є колишні албанські партизанські та терористичні групи, південно-італійська Ндренгета і мафія така як Сакра Корона Уніта із регіону Апулія (Італія). Вони контролюють багато маршрутів транспортування героїну із Афганістану через Туреччину, Болгарію, Македонію, Албанію і далі в Італію, звідки мафія розповсюджує його у Західній Європі. Найбільш наочним зв'язком між організованими злочинними угрупованнями та терористичною організацією є взаємозв'язок між албанською мафією і Визвольною армією Косово (KLA). Хоча KLA з'явилась під час конфлікту у Югославії, їхні зв'язки починаються набагато раніше, десь у 1990-х. За дуже короткий проміжок часу албанська мафія отримала контроль над маршрутами поставки героїну на Балканах. Мільйони доларів від торгівлі наркотиками були використані на зброю для KLA. Починаючи з 1999 року Косово почало називатися європейською Колумбією [1].

Інші гібридні типи взаємодії тероризму та організованої злочинності. На додачу до їх участі в торгівлі наркотиками, терористичні групи також беруть участь в інших злочинах, таких як шахрайство і торгівля людьми, щоб зібрати гроші. Тигри визволення Таміл-Ілама накопичили величезні виплати від нелегальної міграції. Тайські злочинні мережі сприяють контрабанді стрілецької зброї у Шрі-Ланку та зони конфліктів у Індонезії (Ачех, Сулавесі та Малуку), щоб озброїти терористичні групи. В Албанії, яка вважається транзитним пунктом терористів, організовані злочинні угруповання допомагають переправити терористів з Чорного моря до Західної Європи.

Джерела фінансування терористів бувають злочинні, законні та умовно законні. Наприклад, доходи Хізбалли від контрабанди цигарок у США у 1996-2000 рр. були оцінені в \$1,5 мільйона. Хамас та інші групи також фінансують себе за рахунок надходжень від піратських мультимедіа. Копіювання інтелектуальної власності приносить мільйони доларів на рік від «роялті», зібраних зі злочинців, що займаються обігом підроблених мультимедіа. Хамас, ФАТХ та навіть високопоставлені члени палестинської адміністрації підозрюються в участі в такій діяльності на Західному березі і в секторі Газа. У Сполучених Штатах, співробітники правоохоронних органів почали розслідування різної злочинної діяльності, підозрюваних у фінансуванні близькосхідних терористичних груп, в тому числі викрадення і перепродаж дитячого харчування, талонів на пільгову купівлю продуктів і шахрайство із бакалійними купонами, позовами на отримання соціального страхування, кредитними картками, і навіть не ліцензованими футболками. Активісти Хамасу також підозрюються у шахрайстві із кредитними картками для фінансування своєї діяльності. Хамас був визначений Агентством з наркоконтролю як одна з кількох терористичних угруповань, що підозрюються у наркоторговлі в регіоні Трьох кордонів (на межі Аргентини, Бразилії та Парагваю). Аль-Каїда по стопах інших груп Близького Сходу, таких як Хізбалла, вступила у торгівлю західноафриканськими діамантами. Скориставшись слабкістю африканських урядів і правової системи, Аль-Каїда створила свій власний підпільний алмазний ринок. Хізбалла фінансувала свою діяльність за допомогою контрабанди діамантів за сприяння світу організованої злочинності, а також отримувала допомогу від російських торговців зброєю, ізраїльських військових офіцерів та західних найманців. Такі угруповання, як ІРА та німецька РАФ отримували кошти від пограбування банків, в той час як Курдська робітничка партія використовує вимагання, а інші в багатьох частинах світу, такі як група Абу-Сайяфа використовують викупи, отримані від операцій із захоплення заручників [1]. Одним із джерел фінансування Арійської республіканської армії (США) є численні пограбування. АРА підозрюються правоохоронними органами США у пограбуванні 18 банків [5, 5]. Девід Норделл вважає, що на більшість із фактичних операцій терористичних груп витрачаються порівняно невеликі суми грошей (напр. напади на метро і автобус у Лондоні в липні 2005 року коштували менше \$10 тис.). У цьому випадку терористи головним чином фінансували операції з шахрайського кредиту з їх банків в Англії. Загалом, операції у Європі і сусідніх країнах набагато більш вірогідніше фінансувати з результатів злочинної діяльності, ніж щедрими субсидіями від мільярдерів-фундаменталістів з Близького Сходу. Наприклад, хвиля терористичних нападів в Марокко була фінансована головним чином шляхом пограбування банків і ювелірів у Бельгії. Грошовою готівкою, ввезеною контрабандним шляхом в гробах марокканських емігрантів, які відправлялись додому для поховання [9].

На відміну від інших нестабільних регіонів, проблемою Демократичної республіки Конго є не наркотики, а незаконний видобуток та контрабанда мінералів збройними угрупованнями. Обсяг контрабанди золота оцінюється в \$1,24 млрд. (40 т), а каситериту (олов'яна руда) – у \$130 млн. (імовірно значно більше). Демократичні сили визволення Руанди (FDLR) контролюють золоті і каситеритові копальні, особливо у провінції Південне Ківу і продовжують отримувати великі доходи. Угруповання причетне до вивезення мінералів у Руанду та має тісні зв'язки із рядом трейдерів і торгових будинків. Наприклад, топ-п'ять компаній, що торгували каситеритом, у Південному Ківу у

2007 р. (згідно із державною статистикою експорту) мали прямі фінансові зв'язки із оптовими торговцями, що працюють із FDLR. Національний конгрес народної оборони (CNDP) часто обирає більш непрямі методи спекуляції на природних ресурсах. Ця група управляє ключовими точками перетину кордону з Руандою, збирає різні форми «податків» на виробництво та торгівлю корисними копалинами, і чинить тиск на мінеральних трейдерів. Деякі частини провінції Північна Ківу, насправді, знаходяться під владою паралельних громадянських адміністрацій, із призначеннями від CNDP в деяких місцевих органах управління. Хоча CNDP тепер нібито є частиною національної армії, можливості руху для отримання прибутків залишилися незмінними. Наприклад, в шахті Бісі у Північному Ківу, яка видобуває близько 70% каситериту провінції, колишній офіцер CNDP був призначений для збору податків від імені уряду, і він продовжує контролювати частину виробництва шахти [4; 43-47].

У переліку гібридів тероризму та організованої злочинності потрібно згадати сицилійську мафію. У 1982 році в Італії був період прийняття закону, який дозволить конфіскацію матеріальних цінностей мафії. У цей час, мафіозні структури пригрозили італійській державі, якщо закон вступить у дію. Починаючи з 1991 р. було прийнято рішення для нападу на національну культурну спадщину. Вперше у своїй історії, сицилійська мафія нанесла удар економічній стабільності Італії, руйнуючи туристичну індустрію. На відміну від терористичних угруповань, які зазвичай беруть на себе відповідальність за свої дії, мафія – ні. Однак зв'язки між терактами та мафією були очевидними із самого початку, коли було виявлено, що пристрій, що використовувався під час вибуху в галереї Уффіці, був аналогічним до інших, що використовувалися на Сицилії [1].

Стирання межі між організованою злочинністю і терористичними організаціями. Подібності, або «стирання межі між» (Ласкер, 1999), між терористичними організаціями, можна найкраще зрозуміти розглянувши злочинно-терористичний континуум запропонований Макаренко (2004). Згідно з нею взаємозв'язок злочинності і тероризму повинен бути поміщений на відрізок в межах якого кожна окрема група може ковзати вгору і вниз по шкалі залежно від середовища, в якому вона діє. Фактично Макаренко доводить, що можна спостерігати деяке зближення (можливо навіть повне) між організованою злочинністю та тероризмом. На рис. 2 показаний відповідний континуум, починаючи від «традиційної» організованої злочинності до «традиційного» тероризму. У середині цього спектру, організовану злочинність та тероризм стає важко розрізнити: деякі злочинні групи проявляють політичні мотиви («політична злочинність»), а деякі терористичні групи більш зацікавлені у отриманні злочинних доходів і в кінцевому підсумку використовують свою політичну риторику тільки як фасад («комерційний тероризм»).

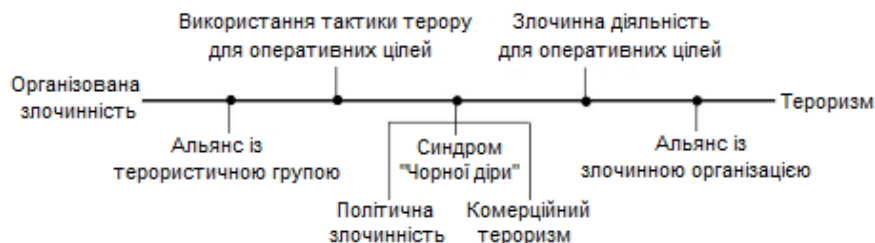

Рис. 4. Злочинно-терористичний континуум (Макаренко 2004)

У деяких відношеннях підтверджується думка, що подібність уже існує або існує (буде існувати) деяке зближення між організованою злочинністю та тероризмом. Проте, це відноситься в першу чергу до організацій які уже розташовані поблизу центру злочинно-терористичного континууму (рис. 4). Першим важливим аспектом є *структурна* подібність. Злочинці та терористи мають спільного ворога – державу та її правоохоронні органи. Вони діють таємно і використовують для своєї діяльності однакову інфраструктуру, зброю та тактики. На *організаційному* рівні аналогії обмежуються певними типами злочинних груп, які також використовують мережеву структуру, яка має тактичні та стратегічні переваги для терористичних організацій. Цілі організованої злочинності та тероризму відрізняються тим більше чим далі вони розходяться від центру злочинно-терористичного континууму. Наприклад, «традиційні» злочинні організації зазвичай зацікавлені у створенні стабільних умов для злочинної бізнес-діяльності протягом більш тривалих періодів часу, що важко поєднується із інтересами фанатичних терористичних угруповань, спрямованими на заподіяння – через свої атаки – дестабілізації в короткостроковій перспективі.

Коли співпадіння у вищезазначених аспектах є високим, але ні злочинці ні терористи початково не планують залишити свої позиції в спектрі злочинно-терористичної діяльності, співробітництво може бути корисним для обох сторін. Пізніше це може призвести до зближення або, принаймні, до прийняття поведінки іншого типу організації, включаючи, наприклад, терористів які «вчаться» маскувати незаконні грошові потоки. Боневкерк та Чакра (2004) припускають, що терористичні групи

повинні бути в основному зацікавлені у співпраці зі злочинним виробництвом, контрабандою і торговельними організаціями, в той час як організована злочинність віддає переваги співпраці із терористичними організаціями, що здійснюють значний політичний вплив. Це приводить до висновку, що між організованою злочинністю і терористичними організаціями – враховуючи, що злочинці і терористи у якийсь момент часу можуть зустрітися у підпіллі (або у в'язниці) – можуть виникнути асоціації, альянси, співробітництво, злиття, зближення або навіть симбіоз. Для ядра груп (що, знову ж таки, швидше за все, розміщені в центрі злочинно-терористичного спектру) – тероризм може змінитися організованою злочинністю і навпаки, у зв'язку з їх дуже схожими інтересами та структурами.

Найбільш важлива відмінність між тероризмом і злочинністю полягає у ідеології. Терористи часто діють у ім'я «високих ідеалів», які можуть не бути корисними для простої злочинної діяльності, або можуть призвести до конфліктів із злочинними групами. Оскільки терористична діяльність породжена з політичними мотивами або соціально-економічними претензіями, з яких – як правило, у відкритій конфронтації з урядом – виникають політичні, соціальні та економічні вимоги, то впливає, що терористи прагнуть увагу громадськості повідомити свої інтереси або, принаймні, переконати світ у справедливості їх причин. Політична довіра насправді високо цінується терористами, і групи стикаються із небезпекою втратити довіру, коли вони діють як звичайні злочинці або коли співпрацюють з організованою злочинністю. Крім того, деякі терористичні групи мають революційний стимул, будучи прихильниками соціальних питань. У порівнянні з цим, організована злочинність, як правило, розглядається як «консервативна» і сильно зацікавлена у зловживанні недосконалістю приватних і державних установ. Тому збереження існуючих структур та інститутів є корисним для організованої злочинності, що може суперечити інтересам терористів у вирішенні соціально-економічних і політичних проблем країни. Ця різниця також може мати наслідки для способів фінансування обох типів організацій, оскільки терористичні групи, які піклуються про свій «імідж» віддають перевагу законним способам фінансування, таким як пожертвування і підтримка діаспори [6, 13-14].

Висновки

Глобалізація, яка найбільш активно розвивається у два останні десятиріччя, дала поштовх не лише позитивним змінам у житті суспільства, але й надала нові можливості для організованої злочинності та тероризму. Однією із основних характерних рис цього процесу є тенденція до встановлення й зміцнення зв'язків між злочинними і терористичними організаціями. Не зважаючи на принципові стартові відмінності мотивів тероризму (досягнення політичних та соціально-економічних змін) та організованої злочинності (максимізація прибутків, створення сприятливих умов для проведення кримінальної діяльності), на сьогоднішній день ми спостерігаємо за стиранням меж між ними і появи великої кількості гібридів, найбільш поширеним із яких є наркотероризм. Повстанці та незаконні збройні групи повинні отримувати засоби до існування із регіонів, що вони контролюють, і ці нестабільні території часто вже обплутані наркоторгівлею. Класичними прикладами таких регіонів є Андський регіон, Південно-Західна та Середня Азія, Південно-Східна Азія, Південно-Східна Європа. Тим не менш, наркоторгівля не є єдиним видом організованої злочинної діяльності, що може підтримувати повстанські та незаконні збройні групи на плаву. Як показує приклад ДР Конго, повстанці можуть займатися контрабандою природних ресурсів із підконтрольних територій. Таким чином, організована злочинність об'єктивно створює умови для стимулювання тероризму, тероризм же розширює можливості злочинних угруповань у досягненні своїх цілей. Є підстави для прогнозу, що терористичні групи будуть брати все більш активну участь у злочинній діяльності з метою забезпечення фінансування політичного тероризму, наркобізнесу, торгівлі зброєю, викрадення людей, вимагання, контрабанди тощо.

Література

1. Stanojoska, Angelina. "The Connection between Terrorism and Organized Crime: Narcoterrorism and other Hybrids", Book of the International Conference (Combating Terrorism – International Standards and Legislation), Vanja Luka, 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.academia.edu/2163809/The_Connection_between_Terrorism_and_Organized_Crime_Narcoterrorism_and_other_hybrids
2. Берест Г.С. Організована злочинність і тероризм / Г.С. Берест // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – К.: Міжвідомчий науково-дослідний центр, 2008. – №18.
3. UNODC. The Globalization of crime: A transnational organized crime threat assessment, 2010. – Vienna: UNODC
4. UNODC. Crime and instability: case studies of transnational threats. – 2010
5. Молокоєдов В. Организованная преступность и терроризм: взаимосвязь финансовых основ [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=983&more=1&c=1&tb=1&pb=1>

6. Krieger, Tim; Meierrieks, Daniel (2011): Terrorist Financing and Money Laundering. University of Paderborn, Germany [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://groups.uni-paderborn.de/fiwi/RePEc/Working%20Paper%20neutral/WP40%20-%202011-07.pdf>
7. Ehrenfeld, Rachel. Funding Terrorism: Sources and Methods // Confronting Terrorism – 2002. Workshop held at Los Alamos National Laboratory, March 25-29, 2002. Edited by Rajan Gupta and Mario R. Perez – 391-398. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/lanl/funding_terror.pdf
8. Lack of Consensus on Interaction Between Terrorism and Organized Crime [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.trackingterrorism.org/article/transnational-crime-and-terrorism-organized-crime>
9. Каспрук В. Глобальна стратегія боротьби з фінансуванням тероризму / В. Каспрук // Український тиждень. – 2010. – № 19 (132).

Аннотация. М.В. Плахотник **Взаимосвязи между терроризмом и организованной преступностью в современных условиях.** В статье рассмотрены актуальные вопросы взаимосвязей терроризма и организованной преступности. Показаны основные формы их взаимодействия в современных условиях. Выделены основные этапы процесса сближения организованной преступности и террористических организаций.

Ключевые слова: террористические организации, организованная преступность, наркотерроризм.

Abstract. M.V. Plakhotnik **The relationship between terrorism and organized crime in modern conditions.** The article deals with current issues of interconnections between terrorism and organized crime. It shows basic forms of their interaction in modern conditions. The basic stages of the process of convergence between organized crime and terrorist organizations are defined.

Keywords: terrorist organizations, organized crime, narcoterrorism.

Поступила в редакцию 09.02.2014 г.